

KÜLTELKI SZÍNHÁZ

— HÁRS LÁSZLÓ RIPORTJA —

A pesti színházak két csoportra oszlanak —, de nem művészi színvonal, sem pedig a színpadjukon játszott színdarabok, hanem földrajzi fekvésük szerint —, mégpedig belvárosi, azaz „nagy” és külvárosi, vagyis „kis” színházakra.

A „belvárosi” színházakat mindenki ismeri, bemutatóikról hasábos kritikák jelennek meg, divatos szerzőikről és művészeikről napról napra tájékoztatnak a pletyka-rovatok, róluk mindent tudunk, kullisszámogótti életük nyílt titok.

Ki tud azonban a város szélein meghúzódó apró „műintézetekről”, amelyek nem tartanak fényes bemutatókat, amelyeknek művészeivel többet foglalkoznak a zálogházi becsüskök, mint a riporterek, amelyeknek művésznői nem briliánsokat hordanak, hanem piaci kosarakat. Ki tud róluk?

Csendesen és szinte titokban élnek a színpadi kultúra végvárai, nem hangosak és nem hivalkodók, pontosan olyanok, mint azok, akikhez szólnak.

De élnek — és ez a fontos.

*

A „legkültelkibb” színház — amennyiben a kültelkiségnél egyáltalában van alsó és felső foka — túl van a Városligeten, túl a vasúti sorompokón, künn az Angyalföld szélén, a Szent László úton.

A Szent László útról kevesen tudnak, a Terézvárosi Színházról még kevesebben. A telefonközpontban percekig keresgélnek a telefonszámát — nincs még benn a könyvben —, a

villamoskalauz tölem hall róla először.

De a villamosban, a mellettem ülő nő szemé felcsillan:

— Ó, a Terézvárosi Színház — mondja —, az ott van a „papok házában”, tetszik tudni, ahol azelőtt a templom volt. A primadonnájuk, az valami nagyszerű.

Azonban kiderül, hogy ő nem volt még a színházban, csak úgy hallotta, mindenki beszéli.

A kalauzzal folytatott helyrajzi vita után leszálok a Béke téren. Este van, esik az eső, az egész környék sötét, a járdán bokáig érő tócsák. Találomra befordulok az egyik koromsötét uccába, földszintes, egyemeletes házak, palánkok mellett baktatok a sárban. Néha egy-egy sötét alak tűnik föl az eső fátyla mögött, majd ismét beléolvad az estébe. A kabátom alja sáros, a nadrágom széle sáros, a cipóm sáros, esik az eső. Végre ívlámpa tör meg a sötétséget meg piros neonfény.

De az öröm korai, ez még nem a színház, ez csak a mozi.

Tovább cuppogok a sárban, végre elérem a huszonhatos számot. Azonban színháznak nyoma sincs. Végre az épület hátsó frontján, üres, pocsolás udvarban ívlámpát fedezek fel. A palánkon plakát. A kitűnő operaénekesnek, „A rádió koronázatlan királyának” felléptét hirdeti a „Mosoly országá” című „világhírű operettben”. Ígéri azonkívül a teljes társulatot, ragyogó díszleteket, táncokat és dalokat. „Előadások kezdete este 1/6 és 1/9 órakor.”

Thália „temploma”

Az előcsarnok hideg és üres. A pénztár előtt tábla lóg, amelyen tudatják a nagyszerű közönséggel, hogy a rádió koronázatlan királya csak lép fel, a délutáni előadásban nagyszabású kabaréműsor kerül színre.

A nézőtér körülbelül hatvanahetvenen ülnek, kabátban, hallgatják a kabarét, néha nevetnek, néha tapsolnak, mindkettőt elég ritkán, éppen, mint egy igazi kabarében.

A falakon kézzel festett plakátok Sárosi Szüle Mihály legújabb operettjének bemutatóját hirdetik, az egyik sarokban kerek vaskályha, hosszú, megfeketedett csővel. A színház mennyezetét szép, színes üvegfestmények tarkítják. Menyhárt, Szent József és Magdolna hallgatják a plafonról elnéző mosollyal a kabarét.

A helyiség ugyanis templom volt, a színpad helyén oltár állott, most Thália temploma.

A széksorok is egészen különösek. A székek alacsonyok, szélesek, öblösek, két ember is elférne bennük. Ezek a zsöllyek, zártszékek és korszékek történelmi nevezetességük. A régi Nemzeti Színház székei ezek, amelyek a színház lebontása után vidéken és Pesten vándoroltak, meg-

bukott színházból megbukott moziba, hogy végül megpihenjenek a kültelki színházban. Hát a kabaréelőadás pihenhetnek is, nem is roskadnak le a nézők súlya alatt, pedig a hajlandóság megvan bennük.

A ruhatár hideg és üres, fázna a fogasok, nincsen rajtuk se kabát, se kalap.

A mellékhelyiségben vörös betűkkel a falra mázolvá:

„Tisztántartás végett szíveskedjék támogatni a hadiözeveget.”

Szeretem a tisztaságot, de támogatásra nincsen mód, nem találom a hadiözeveget. Ügylátszik, időközben férjhezment.

Az előcsarnok még mindig üres, de jegyet már nem lehet kapni, pedig az ünnepi estre való tekintettel a helyáratat tíz fillérrel fölemelték.

Az egész színházban csak az iroda meleg. Itt viszont mindenki szomorú, nem vidította fel őket a nagyszabású kabaré. A szomorúság oka a „koronázatlan király”, aki a délutáni előadást lemondta. A vendégművész 120 pengőt kap egy estére, körülbelül a felét a bevételnek. A társulat többi harminc tagja összesen nem kap százhuszat, a háromtagú zenekarral együtt.

„Az ember tragédiája” az Angyalföldön

Vége a kabarének, bejön az igazgató-bonviván-háziszerző (egyébként Szüle Péternek, a kitűnő festőművésznek testvéröccse) apósával, a primadonna édesapjával, aki főszereplő Újpesten, egyébként műkedvelő színész, fel is fog lépni a „Kié a gyerek?” című ujdonságban, amely (de ezt csak nekem, mint kolégának árulja el) a „Próbaháziság” című régi bohózzal azonos.

Megtudom, hogy műsorgondjái vannak, nincs elég operett. A közönség pedig nem jön, ha nem hirtetnek éneket és táncot. Próbálkoz-

tak már bohózzal, népszínművel (a „rádió csalóánya” vendégfelléptével), új és klasszikus vígjátékokkal, de hiába — a közönség csak operettre jön. Ma este is pótársékek ház lesz.

— Ha kétszerannyian férnének be, mint amennyien beférnek, akkor is kevés lenne ma este a hely — mondja a titkár.

— De azért januárban — jelenti ki az igazgató — mégis bemutatom „Az ember tragédiáját”.

Mégegyszer megkérdezem, azt hiszem, rosszul hallottam. De nem-

A végeken, a „kültelki színházban”, húszpernyi járásra az utolsó villamosmegállótól, sár és pocsolások között, Szent József, Magdolna és Menyhárt üvegfestményű-képe alatt „Az ember tragédiáját” akarják játszani. A színpad körülbelül akkora, mint egy kisebbfajta gyufaskatulya, a zenekar három tagból (dobos, hegedűs, zongorista, karmester) áll, de januárban Madách remekét akarják játszani. Évájuk van, kitűnő drámai színész, Adámot pedig a Nemzeti Színház egy kitűnő művésze játszaná, aki egyúttal rendező is majd a darabot.

Többet nem tudnak mondani, alighanem ők sem tudnak egyebet, mint hogy játszani akarják a Tragédiát. De ezt annál biztosabban.

Közben már szállingózik az esti előadás közönsége. Fejkendő anyóka, előmunkás, napszámos, néhány tizenhat-tizenhétéves fiú, talán inasok a közeli gyárak valamelyikében, varrólányok, akiket egy estére

elhódított a színház a mozitól. Igen, a Végeken áll ez a színház, védi a kultúra határait a géptől és a hét-köznaptól. Lehet, hogy nem harsol a legnemesebb fegyverekkel, de ha ágyú nincs, a kiegyensúlyozott kasza is megteszi. „Hamlet” helyett néha jó a látványos operett is, dalokkal és táncokkal.

Ruhatárba csupán esernyőt és botot kell beadni, de a nézőteret már átmelegítette úgy ahogy az öblös kályha. Egyre több kabát kerül a fogasokra. A széksorok mellett mindenütt pótársékek állnak, rengeteg a vita a helyek körül.

— Ez nem az én helyem! — kiáltja egy foltozottkabátú fiatalember — ezt érdemlem én?! Minden héten háromszor itt vagyok! Hát ezt érdemlem?!

A titkár és a jegyszedő csillapítják a foltozottkabátú habitúját, aki végre megnyugszik, elfoglalja a helyét.

A rádió koronázatlan királya

Megérkezik a vendégművész frakkban, hófehér selyemállal, elegáns, perzsabundás nő kíséri, a felesége. Finnyásan körülnéz a színlapokkal teleaggatott irodában, az arca sárga a püdetől, kínait játszik majd. Sugárzik a jóltápláltságtól, óvatosan ül az egyetlen székre, saját tükrét veszi elő, még egy kis sárga színt ken az arcára, közben a hangszórós grammofon angol dalokat játszik a nagyszerű közönség szórakoztatására.

A nagyszerű közönség zajong, a krumpli meg a kenyér árát tárgyalják többen, akiknek még pótársék sem jutott, a fal mellett állodágnak. Recsenés! Az egyik zsöllye megúnta a dicsőséget. Nem esoda, ha eltört, éppen száz esztendeig ülték rajta. Száz évvel ezelőtt az „Árpád ébredése” a Kerepesi úton. Ma a „Mosoly országá” a Szent László úton, ennyi a különbség.

A zenekar belekezd a nyitányba, a függöny szétválik. A színpad akkora, mint az Operaház sugólyuka, de a díszlet frisse színekben ragyog. Hatan vannak a színen, többen nem is igen férnek be. Énekelnek, fel és alá járkálnak, éppen úgy, mint egy igazi színház igazi operettjében. Se nem jobban, se nem rosszabbul. Legfeljebb kevesebben. Végre elhangzik a végszó, belép a „koronázatlan király”. Tapsvihar. Az énekes süttog, harsog, gurgulázik és hörög. A szájak távta maradnak, áhítattal lesik a tremolózó hangot, egy-két szempárban könny csillan. Halk sóhajok röppennek, a bonviván kisujján briliáns ragyog.

Taps. Az énekes hajlong, ismét, majd megint hajlong és megint hörög, harsog és gurgulázik. Kérges tenyerek csattannak, szöveggyárban betegedő tüdők sóhajtanak, a kínai herceg megkéri a szöke baroness kezét. A kéttagú kórus áldását adja s a függöny előírászerűen összehull.

— Mit szól hozzá! — kiáltja a titkár úr —, mit szól ehhez a csuklášhoz?! Utólérhetetlen! Megfizetetlen!

Ugyanis elfelejtettem, hogy a bonviván ének közben nem csak hörögött és gurgulázott, hanem csuklott is. Ügylátszik, ez itt a Szent László úton a legmagasabb ének-művészet.

Fajelmélet, zenével

Közben kinyílik az

öltözők.

Idegeneknek tilos a bemenet!

felírású ajtó és két tizenötösten-dősnek látszó kisleány lép ki rajta. Magasszárú cipő, szoknya, pullover, ez az öltözékük. Az arcuk ismerős.

— Engedje meg, szerkesztő úr,

hogy bemutassam a művésznőknek — mondja a titkár.

A művésznők a nyelvükkel félretolják a csokládét, amit rágnak és a kezüket nyújtják.

— Ica.

— Maca.

Mondják.

Greta Garbo bizonyára nem Grétának mutatkozik be és Bajor Gizi sem így: Gizi vagyok. De hát ők tizenötévesek, most voltak harmadszor színpadon, még nincs vezetéknevük. Egyébként az egyik Budáról, a másik a Ferencvárosból jár az Angyalföldre s havi gázsijuk 30 pengő körül van.

Nekidőlnek a falnak s áhítattal hallgatják az énekest, aki több-ízben hallatja országos hírű csuklášát. A többieknek, szerencsére, sejtelmük sincs a magasabbrendű énekművészetéről, ők egész rendezsen, csuklášmentesen énekelnek. A táncoskomikus jólvasalt, elegáns, hogy miből?, az titok, a primadonna szöke és kedves, a szubrett fekete és komoly tehetség, azelőtt prózai színész volt, csak nemrég tért át az operettre.

Nem teremtett az úristen ezerféle fajt, Csak emberek csinálták a fajok közt a bajt

ezt éneklük ketten, a magyar gróf és a kínai hercegnő és a közönség meglepő örömmel fogadja a szándékolatlan fajelméletlenes propagandát. Azonban a kínai és a magyar közönség óhaja és az operett örök szabályai ellenére sem lehetnek egymáséi s amikor a függöny zokogva összecukodik, érzem, hogy keserű a számíze.

S ezt a keserű szájját nemcsak a darab sívársága, nemcsak az aggkori végelgyengülésben szenvedő tiszteletreméltó székek s a nyirkos helyiség okozzák. Kültelki előadást láttam s a kültelki színpadon az egyetlen kültelki színész a nagynevű művész volt. Ő becsapta és félrevezette egyszerű és rajongó hallgatóit, de nem csapott be és nem vezetett félre engem. Mert én tudom, hogy a nagynevű művész ambíciói kimerülnek a csuklášban és gurgulázásban, de a többiek, a „kültelki színészek” „Az ember tragédiáját”-ra készülnek.

*

A színház előtt fekete csoport veszi körül a vendégművész autóját.

— Tudod, komám — mondja mögöttem egy hang —, majdnem megismerkedtem azzal a két színésznel, akik lejöttek a szünetben, de hát nem volt mersz.

Hiába, a színész, az színész, akkor is, ha tizenötösten-dős, a kezei vörösek, a harisnyája stoppoló és magasszárú gyerekcipőt hord.